

expedice speculum

Putování za záhadami a zajímavostmi regionu „Zrcadla“

Události v Ivančicích v období bitvy u Slavkova

Na konci minulého roku proběhla řada vzpomínkových akcí u příležitosti 200. výročí slavné „bitvy tří císařů“. Dnešní expedice je věnována vzpomínkám na válečné události v našem kraji, jak je zaznamenali místní kronikáři.

V bitvě tří císařů u Slavkova dne 2. prosince 1805 porazil císař Napoleon spojené armády Rakouska a Ruska. Pro současníky byla tato bitva symbolem střetnutí starého a nového světa. Francouzská armáda symbolizovala revoluci, která na slavkovském bojišti porazila prohnalé monarchie. Do Paříže přivezl vítězný Napoleon nejvýhodnější mírovou smlouvu, jakou kdy Francie uzavřela. Nikdo však nespočítá mrtvé a raněné vojáky u obou stran, jak na bojišti, tak během přesunů jak z Francie, tak i z Ruska. A nikdo nemůže vyjádřit utrpení civilních obyvatel zemi, kudy vojska procházela nebo se ubytovala.

Ivančicím se důsledky období před bitvou, tak i po bitvě nemohly vyhnout. Popis události můžeme čerpat z knihy Ivančice – dějiny města, ve které jsou uvedeny informace z „Pamětní knihy sepsané od r. 1726, pana Jakuba Sedláčka starého.“ Jiným pramenem zachycující období před i po bitvě je ivančická farní kronika, ve které je zápis ivančického faráře Josefa Stejskala. Josef Stejskal se narodil v Třebíči, farářem v Ivančicích byl od 19. srpna 1802, zemřel v Ivančicích 4. října 1826.

Nejprve informace z knihy Ivančice – dějiny města.

Přesto, že Ivančice nebyly na hlavním směru přesunů vojsk, důsledky pohybu armád pocítily dostatečně. Dne 30. září 1805 pochodovala část ruské armády pod vedením generála Kutuzova přes Brno směrem na jih. Když se po šesti týdnech ruské oddíly vracely, nebyly již plně odhodlané. V patách měly hlavní vojsko francouzské armády v čele s Napoleonem. Dne 18. listopadu byl Kutuzov v Židlochovicích a téhož dne bylo do Ivančic převezeno na 350 raněných a nemocných vojáků. Rakouské úřady nařídily, aby byl v Ivančicích zřízen špitál. K tomu účelu přidělily úřady do Ivančic několik úředníků, ošetřovatelů a vojenského kaplana (premonstráta ze Strahova) a zabezpečily je penězi. Z obavy před Napoleonem však

Bitva u Slavkova přehled hlavních událostí

17. října 1805 - došlo k bitvě u Ulmu v Bavorsku. Vítězní Francouzi následně obsadili horní Podunají a Vídeň. Poražená rakouská a ruská vojska se stáhla na Moravu. Ustupujícím oddílům v patách postupovala Velká armáda vedená Napoleonem.

17. listopadu - Francouzi překročili Dyji a obsadili Znojmo.

19. listopadu - obsazeno Brno. Přesun hlavních vojsk od Znojma na Brno probíhal zřejmě po „císařské silnici“, takže v Krumlově a Ivančicích nebyl zaznamenán.

21.-26. listopadu - část hlavních francouzských vojsk byla ubytována také na Krumlovsku a Ivančicku.

25.-26. listopadu - byly tyto oddíly spěšně odveleny na slavkovské bojiště.

2. listopadu - bitva u Slavkova - rozhodující střetnutí skončilo drtivým vítězstvím Napoleonovy armády. Poražené oddíly prchaly směrem k Hodoninu.

4. listopadu - uzavřeno příměří

26. prosince - uzavřena mírová dohoda

8. prosince 1805 - 4. ledna 1806 - část vítězných vojsk byla ubytována také na Krumlovsku a Ivančicku.

11. ledna 1806 - odchod posledních Francouzů z Ivančic

Napsali Bronislav a Eva Grunovi, Petrovice

nakomandovaní zaměstnanci špitálu utekli i s pokladnou, takže městu připadla povinnost, postarat se o nemocné z vlastních prostředků. Městu tím přibýlo vydání ve výši 130 zlatých denně.

První francouzská vojska dorazila do Ivančic 21. listopadu, jak dokládá zápis ve zmíněné kronice:

„Item roku 1805 nastala zas s Francouzem vojna. To jest v měsíci září, též velika armáda Rusů skrz naši zem k bojování proti Francouzům maširovali, skrz Moravu do Babor a dž Francozi nad našim císařem Františkem a Ruskim císařem zwitezili, tak mussili spatki do naši zemi odmaširovat, tak sme nepřítel francouzskoho ještě ten rok do naši vlasti dostali.“

A dne 21. listopadu přišli Francouzi do mněsta našeho evančického, jejich příchod bil od Wídně k Brnu a přišli až do Kromněříže, Holomouce, ale neobdrželi, nibrž naše vojsko tam stat zůstalo aš se pokoj wjednal, tu vojna jen 3 měsíce trvala a Francozi z naši zemi zas spatki do Babor odmaširovali.

Také ještě zaznamenávám jako příchod Francozův tj. 21ho listopadu 1805 bil, když jakošto naši nepřítel do Ewančic nejprvnější přišli, přišlo jich 6 set konků a 4 sta pješich, mněli jich sosedí po 4 neb po 6 a taki wiceji po domech na ležení a zůstali 3 dny tu ležet.

Mněsto zdejší muselo jim hned za hodinu 2 tisíce peněz prandsteuer (Brandsteuer = výpalné) složit a 3 sta párů bot a střeviců co se od sosedů hned všechno za hodinu snést muselo. Sosedí pak welika trapeň w domech od nich mněli, všechno co jen sobje wimislit mohli žádali, třeba ani toho k dostani nebylo, přece kwaltem všechno sceli a lide bili a za wlassi tahali, nežť bil prosite človjek a nebo bohate a nebo třeba i duchowniho spohlawkowali a sobje za posla brali.

Co se jidla dotče, na rano museli sme jim rozolku dat a bile chleb davat a nebo kaše, na pole dne ti nejlepši jidla se jen chystali a wina celej den dost, a ponevadž ten rok žadne wino se neurodilo a ještě ani ho bit nemohlo, tak tu malo wina bilo, stareho na hospodach tež mnoho wrchowato nebilo, tak sme jim ho za 16 groš, masi w poslediza renske platit a jin davat museli, tak že juž potom od toho sožení lidi všudi na hulicích plakali a jeden druhemu sve soužení žaloval.“

První francouzské oddíly pobývaly v Ivančicích do 25. listopadu. Šlo o lehkou jezdeckou divizi divizního generála Kellermanna. Francouzi byli pohoštěni vínem, kořalkou a pečeni, ale nezavděčili se. Generál Kellermann požadoval 2 500 zlatých výpalného, 300 párů stěvičků a 200 loktů plátna. Mnozí občané byli při vymáhání potravin a peněz bití. Všichni si oddechli, když Kellermannovi husaři a jízdní myslivci byli odveleni na bojiště.

V kronice ivančické fary jsou události před bitvou popisovány obdobně, ale přece jen bylo vystupování Francouzů vůči duchovním daleko mírnější. Je třeba přihlídnout k tomu, že na farách se zpravidla ubytovali vyšší důstojníci, protože se jednalo o inteligentní osoby. Samozřejmě i ti chtěli stravu a pohodlné ubytování. Uvádíme přepis z farní kroniky.

„Dne 18. listopadu večer se zde objevil c.k. rakouský poručík se zprávou, že ihned sem přibude c. k. polní nemocnice s tři sta padesáti nemocnými. Zároveň ukázal písemný rozkaz, ve kterém byla nemocnice určena výslovně do Krumlova, ale vojenským manévrem byla z Krumlova odstěhována. I když zdejší město nebylo povinno převzít toto velké břemeno, nemohlo poslat zpátky 350 trpících lidí, kteří nedostali ani to nejmenší občerstvení, jeli celý den na žebřinách a kteří vinou svých velitelů měli trpět na vozích ještě o dvě hodiny déle, jak se to mělo stát. Zůstali zde, ale všechen personál určený ke správě

nemocnice, včetně polního kaplana (kterým byl mladý premostát ze Strahova v Praze), pokračoval v útěku i s pokladnou. Avšak pokladna (ve které se nacházelo přes 3000 zlatých), přišla na útěku do francouzských rukou a náčelník byl tak hrubě zbit, že po třech dnech vypustil duši. Tímto způsobem muselo město vést tíži zaopatření nemocnic vzít na sebe, kteréžto až do 24. listopadu.

21. listopadu 1805 odpoledne o půldruhé hodině přišli dva Francouzové, major a rytmistr od (Schahears ?) regimentu, kteří žádali ubytování. Byl u mne objednán byt pro divizního generála Kellermanna a pro brigádního generála Monse (nebo Mouse?). O čtyřech hodinách přišel celý jízdní pluk, jemuž velel generál Kelemann, on sám však přišel do Ivančic a do mého bytu až následujícího dne, brigádní generál Monse (Mouse) však s generálem Marchy (?) přišli krátce po 4 hodině a zůstali stát uprostřed náměstí před farou. Pro dobrou vůli jsem jim přišel naproti v taláru a černém plášti, přivítavě je přivítal a tak jsem si je získal, takže ani tito, ani jiní po nich ubytování generálové mně nic špatného neudělali, dokonce navíc mám ještě doporučující dopis od následujícího divizního generála Caffarelyho, ve kterém žádá všechny napříště ubytované, aby mě respektovali.

Naproti tomu však jsem je musel opatrovat dobrým jídlem a pitím a všelijakým pohodlím, že můj měšec mnohdy křičel „ach“ a „ouvej“, neboť na faru chodili ke stravě také štábní důstojníci.

Téhož dne, totiž 21. listopadu o 7 hodinách večer přišlo 1 200 mužů. Musel jsem jim každému opatřit byt s dobrým vínem, rosolkou, pečeni a vůbec dobrým jídlem. Přitom tu a tam byli lidé i bití.

Generál Kellermann požadoval výpalné 2500 zlatých a 300 párů bot, 200 loktů sukna, všechno muselo být složeno, jen ze sukna sešlo. Tito trpící zde zůstali až do 25. listopadu, kdy o pěti hodinách odpoledne odpochovali proti Velké Bíteši. Od 25. listopadu do 8. prosince zůstalo město od Francouzů volné. Jen fara musela být pohotově, neboť projíždějící adjutantí se svým doprovodem se piali jen po pastorech a sami se ubytovali, aby byli dobře pohoštěni.“

Po vítězné bitvě se francouzská vojska usadila v okolí Brna. Z farní kroniky jsou další informace o pobytu Francouzů v Ivančicích.

„Dne 8. prosince o půl druhé odpoledne vstoupily sem dva pluky pěchoty pod vedením divizního generála Caffarelyho a brigádního generála Leszelara (?) s tureckou hudbou. Oba generálové zůstali na faře. Nemohu pomlčet chváli divizního generála Caffarelyho, ponevadž mezi jeho lidmi byla držena nejlepší kázeň a vůbec nic nebylo ve městě zabaveno. Dokonce lidumilný generál daroval mým prostřednictvím 2 louisdory v hodnotě 60 zlatých chudým. 12. prosince večer a 13. prosince ráno pochodovaly tyto dva pluky do Znojma.

Dne 13. prosince ke druhé hodině odpoledne přišel 13 dragounský pluk pod vedením divizního generála Wlatera, pro kterého bylo na faře objednáno ubytování. Zůstal však v Brně a byl zde ubytován generál Roget. Tito dragouni byli většinou pěší. Generál Roget rekviroval 200 loktů sukna, 5000 přezek ostruh, řemenů a podobně, avšak nebylo mu dáno všechno, co nárokoval, ani v množství. 4. ledna

1806 kolem 9. hodiny pochodovali dragouni jak pěšky, tak na koních odsud pryč a nastoupili cestu do Cech přes Velkou Bíteš.

9. ledna o půl dvanácté přišel celý pluk husarů čís. 9. Něco bylo přeloženo do okolních obcí, ostatní zůstali zde i s jejich obrstem Dijo, který cestou z Kroměříže sem dostal v Brně dekret jako generál a ubytoval se na faře. Dne 12. ledna 1806 přišel konečně vytoužený okamžik, kdy jsme byli konečně zbaveni všech Francouzů. Bůh nás navždy uchovej takových nezvaných hostů. Neboť jsme díky přítomnosti nepřátel získali co je válka. Toto jsem v krátkosti zapsal pro následovníky a přeji jim lepší časy.

rozhlídl v okolí našem. Mezi jiným tázal se mého vězníka žertovně, kde má svůj sklep.“

Po 8. prosinci 1805 se v Ivančicích vystřídaly různé vojenské útvary francouzského vojska. Jsou známi velitelé i počty vojáků, kteří v Ivančicích byli, nežli odešli většinou ke Znojmu. Poslední Francouzové v Ivančicích byli ze stejných jednotek jako první, kteří přišli v listopadu 1805.

Válka skončila, vítězná francouzská vojska postupně odcházela v Moravy. V okolí místa bitvy zůstala zpustošená krajina s hromadnými hroby. V Brně a dalších místech zůstaly tisíce raněných, z nichž velká část zemřela na

Mohyla míru - památník bitvy u Slavkova

V seznamu farářů v Ivančicích je zapsáno 21 osob stejným jménem. V pořadí 21 je Josef Stejskal, narozený v Třebíči, farářem v Ivančicích od 19. srpna 1802 (1802-1825). Zemřel v Ivančicích 4. října 1825. Jeho nástupcem byl Johann Eytelhuber, narozený v Ivančicích v roce 1777, farářem byl od 23. února 1826 a zemřel v Ivančicích 15. 9. 1837.

Při opravě ivančického kostela v roce 1853 byla do makovice vjezdu vložena listina, na které bylo mj. poznamenáno: „Roku 1805 po bitvě u Slavkova navštívili mne francouzský generál Cafarelli, aby se

infekce. Také podél hlavních cest zůstaly špitály s raněnými nebo nemocnými, které ohrožovaly okolí nakažlivými nemocemi. V průběhu napoleonských válek byly vynaloženy obrovské prostředky na zbrojení a na vojsko. Škoda, že nevíme, jaké prostředky vynaložily Ivančice za pobyt vojsk v období slavkovské bitvy. A už nikdo nespočítá promarněné prostředky a miliony mrtvých v Evropě za celé období napoleonských válek. Na co a na koho jsou hrdí obyvatelé Francie a co se oslavuje při každém výročí slavkovské bitvy? Napsal Jiří Široký

Odras válečných události roku 1805 v „Krumlovské knize pamětí“

Jako doplněk k událostem na Ivančicku připojujeme také zápisy z „Krumlovské pamětné knihy 1527-1888“, uložené v okresním archivu ve Znojme. Popis události zaznamenal tehdejší starosta Johan Anton Zajitschek. Na úvod připomeneme, že pobyt Napoleonovy armády roku 1805 nebyl poslední. Roku 1809 se vrátili a pobýli několik měsíců.

16. listopadu 1805 přišli zajatí Francouzi od Dürnsteinu v počtu 850 mužů doprovázeni rakouskou pěchotou a ruskými kyrysníky. Přenocovali v kasárnách, ale pohoštění byli měšťany. Ten samý den projížděl ruský a rakouský dělostřelecký pluk pod vedením ruského generála barona von Möllera. Mezi zajatci byl také francouzský generál Grandorsk, který byl vyměněn za zajatého knížete Moritze von Liechtenstein. Zajaté vedl major von Stüttenheim. Důstojníci a generálové a také nepřátelští důstojníci byli všichni pohoštěni v domě starosty.

19. listopadu v půl jedné v noci přišlo pět francouzských myslivců, kteří požadovali 12000 porcí chleba jako rekvizici. V 10 hodin dopoledne se objevilo 33 trubačů a vymáhali pod hrozbou plenění 6000 zlatých ve zlatě a stříbře. Byli uspokojeni 119 dukáty ve zlatě, 157 mincemi ve stříbře, vedle obstarání pro muže a koně. Ze zámecké stáje uloupili ještě dva koně.

21. listopadu přišla do Krumlova 4. rota husarského pluku z Paříže z generálem Maritzkym, který se ubytoval na zámku. Požadovali všechno možné potraviny, víno, rosolku, kávu a mimo to požadovali od města oblečení. Ode mě ale neobdrželi nic z požadovaného. Tou dobou zde pobýval také divizní generál Kellerman. 26. listopadu v 10 hodin museli ve velkém spěchu odpochovat.

23. listopadu v 10 hodin přijel do Krumlova císař Napoleon. Pobyl v zámku v pokojích kněžny. Kolem poledne opustil město a odjel směrem k Brnu.

13. prosince 1805 ve 2 hodiny odpoledne vjel do Krumlova celý 6. pluk dragounů a dalších 360 mužů, kteří museli být ubytováni. Teprve po velkých námitkách byli ubytováni v 17 okolních vesnicích.

4. ledna 1806 odpoledne odpochovali tito nezvaní hosté směrem k Náměstí. Napsali Bronislav a Eva Grunovi, Petrovice

Hynek Raiman „Francouzská vojska v Ivančicích roku 1805.“